

Az iskolát könnyebb megélni a Dalton-tervel

Órákon át csendben ülni ... hallgatni ... végiggondolni azt, amit valaki más gondolt ... válaszolni, ha kérdeznek ... végrehajtani, hiszen ez kötelező ... tanulni, amit tanulni kell ... a következő vizsgára magolni ... azt, amit elvárnak ... jól viselkedni ...

Iskolai hétköznapok, amelyek még közel sem tartoznak a múlthoz, sem Magyarországon, sem más országokban. Sok felnőtt ember végül abban a tudatban fejezi be az iskolát, hogy soha többé nem akar tanulni – anélkül állítja ezt, hogy valójában tudná, mi a tanulás.

A tanítás fáradságos a tanítóknak is, sőt néhány helyzetben teljesen kilátástalan. Mit tegyünk, ha tanulóink nem akarnak tanulni, nem tudnak viselkedni, ha a tanulók nem hajlandók integrálódni, ha egyáltalán nem akarnak iskolába járni ...?

Ehhez csatlakozik a társadalom kritikája: a tanulók nem tanulhatják meg azon kompetenciákat, melyeket különösen a gazdaság vár el tőlük. Ezek a vádak sajnos igazak, hiszen ezeket a hiányosságokat nemzetközi és hazai mérések eredményei egyaránt igazolják.

Nem abszurd-e, hogy iskola és az élet teljesen különbözőek? A tanítás során a tanárok kikristályosodott didaktikai fogásokkal, a legnagyobb erőfeszítéssel próbálják a diákokat motiválni – az eredmény így is sok kívánnivalót hagy maga után. ("A lovat oda lehet vezetni a vályúhoz, de nem lehet inni helyette.") A tanításmentes időkben a gyerekek nagyon sokat tanulnak, ha valami érdekli őket, ha valamit tudnak, vagy tudni akarnak – és nagyon boldogok, ha ez sikerül nekik. De nem az iskola szabálya szerint tanulnak, hanem próbálgatások útján.

Mint az életben – a jövőnek tanulni

Ismer-e olyan gyermeket, aki egy új mobillal nem tudna mit kezdeni? Egyszerűen kipróbálja a különböző funkciókat, valakit megkérdez, vagy utánanézi a kezelési útmutatóban.

Talán ön is azok közé a felnőttek közé tartozik, aki egy mobiltelefon vásárlása után gyermekéhez fordul, hogy elmagyaráztassa működését, kezelését?

Helen Parkhurst Dalton-terve

Helen Parkhurst már 100 évvel ezelőtt felismerte a hagyományos iskola hiányosságait. Olyan koncepciót fejlesztett ki, mely lehetővé teszi az egyéni felelősségen alapuló tanulást, és jobban igazodik a gyermekek egyéni igényeihez. Azokhoz az igényekhez, amelyekből az érdeklődés fakad, amely irányítja az *iskolai tanulást*. Ez a koncepció Massachusettsben, Dalton város egyik felső tagozatában (innen a Dalton név) vált nemzetközileg ismertté és 1920-tól kezdve világszerte elterjedtté. Helen Parkhurst fő műve (Education on the Dalton Plan) 1982-ben magyarul is megjelent „A Dalton-terv” címmel. A Parkhurst idejének amerikai társadalmi fejlődéséhez hasonló mai viszonyok teszik nálunk különösen aktuálissá napjainkban ezt a reformpedagógiai koncepciót.

A tudományok dinamikus fejlődése, a gazdasági-, benne a munkavállalói világ kihívásai, amelyek ma még fejlődő fázisban vannak, ugyanúgy mint régen, az iskolából kilépő végzős diákoktól megfelelő végzettséget és kompetenciákat követelnek. A demokrácia által igényelt készségek kialakítása, fejlesztése, valamint a szociális integráció kihívásai minden nevelési szinten sürgető problémát jelentenek.

A Dalton-terv hosszú időre csaknem teljesen feledésbe merült, kivéve Hollandiát. Csak az utóbbi években vált újra ismertté ez az önálló tanulást fejlesztő reformpedagógiai modell a világ sok országában, mert azok a követelmények, amelyeket a jövő iskolájától elvárunk, a Dalton tanulás-szervezési koncepcióval teljesíthetők.

Aktuális reformpedagógiai modell

Parkhurst Dalton-terve az állami iskolákra (Regelschule) alapozott koncepció, mely **a tanítás folyamatát individualizálja** a tantárgyakra orientált iskolákban, ahol a tanulás célja és tartalma az állam és a társadalom által meghatározott, és az iskola befejezésekor a kiadott bizonyítvány bizonyos dolgokra jogosít fel.

Ezért a Dalton-iskolában a tanulás- és munkafeltételeket – egyre nagyobb szabadság biztosításával- úgy szervezik, hogy a tanulók tanulmányaik eredményéért és cselekedeteikért egyre nagyobb felelősséget vállaljanak.

A napi tanítási idő egy részében, az ún. **Dalton-órákon** a tanulók írásbeli munka/műveleti utasítást – **penzumokat** – kapnak, melyeket **önállóan** oldanak meg. A Dalton-órákat tartalmilag és didaktikailag szorosan összekötjük a hagyományos osztálymunkával, mivel a tanulóknak megadjuk az **önálló munkavégzés** lehetőségét (figyelembe véve az egyéni munkatempót, egyéni tanulási stílust, a különböző kiindulási alapokat és érdeklődési kört); a tanítás **individualizálása** lehetségessé válik. Az önálló munkához a penzumok feladatsorának összeállításánál /problémafelvetésnél/ három kérdést kell figyelembe vennünk: **mit** kell a tanulóknak megtanulniuk,

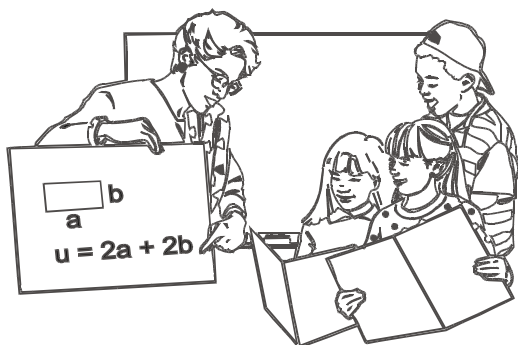
miért kell azt megtanulniuk, és **hogyan** tegyék azt. A válaszokkal a tanulóknak is tisztában kell lenniük. A különböző tanulási technikákhoz való alkalmazkodás a feladatok tartalmának és céljának az alapja, másrésztől feltétele az életen át tartó tanulásnak.

A Dalton-iskola három **alapelvét** Parkhurst a következőképpen fogalmazza meg: „**freedom**” (szabadság), „**cooperation**” (együttműködés), „**budgeting time**” (időbeosztás).

A Dalton-órákon mindenki a saját maga számára valóban szükséges időt fordítja tanulásra az egyéni tanulási ritmus, tanulási feltételek, érdeklődési kör és igény szerint. Nem a tanárok által összeállított tananyag áll a középpontban, hanem a téma, a „dolog”, ahol egyrészt maguk a feladatok (penzumok) másrészt a megoldáshoz felajánlott kiegészítő információhordozók állnak: tankönyvek, lexikonok, szakirodalom, CD-k, CD lejátszó, szépirodalmi alkotások, de még a számítógép, Internet, prospektus is lehet. Fontos, hogy a gyerekek ki tudják választani a számukra szükséges anyagot, azok hitelességéről meg tudjanak győződni, összehasonlítási lehetőségeikkel élve a kultúrált véleményformálást gyakorolják. Így a gyermekek az iskolában is, úgy mint az életben próbálkozásaikon keresztül tanulnak, kreatívvá válnak a megoldások megtalálásában, felfedezésében. A sikerélmények növelik az önbizalmat és pontosan ez a bizalom, hit a saját képességekben ébreszti fel a tanulás tartalma iránti örömet. A kooperatív viselkedésforma saját magától alakul ki, hiszen a tanulóknak biztosítjuk az egymás közti kommunikáció lehetőségét, egy-egy téma megoldása során a közös munkát, mely zökkenőmentesen csakis az egymás iránti toleranciával, egymás elfogadásával történhet.

A munkafolyamat és eredményeik aktív tervezése, a feladatok kivitelezése/megoldása és értékelése/evaluációja során adódik a lehetőség, hogy a tanulók saját kompetenciáik fejlődéséért a felelősséget lépésről-lépésre átvállalják.

Az önálló munka megfigyelése, „gondozása”, segítése, tanácsadás a megoldás során (a konzultáció) is egyénre szabott. A pedagógus nem olyan kérdésekre válaszol, amiket fel sem tett senki, hanem tanítványát elvezeti oda, hogy maga találja

meg a választ, sőt még oda is, hogy a tanuló kérdezni tudjon. A Dalton- tanárok a tanulókkal megbeszélnek a munkamegoldások eredményeit és a tanulás megtanulásában elért eredményeket is (evaluáció, portfólió). A tanár tanácsadóvá, partnerré válik a tanulás során.)

A Dalton-terv az iskolát a „távcső másik oldaláról szemléli”, nem a tanárok szempontjából, hanem a tanulók nézőpontjából. A hagyományos oktatási stratégiákat (Hogyan közlöm a gyerekekkel a tananyagot? Hogyan motiválom? Hogyan tanítok meg valamit?) az elsajátítás stratégiájává alakítja át (Mit kell ennek a gyermeknek tennie, hogy – lényegét összefoglalva, értelmesen, lényegre törően – az értő olvasást elsajátítsa?). Hogyan tudja ez a gyermek az időbeosztást megtanulni, hogy a feladataival határidőre készen legyen?

A sok probléma, ami a hagyományos iskolát gyakran „fegyelmezési intézménnyé” alakítja át, a Dalton-iskolában egyszerűen elmarad. A tanulók az iskolában is fejleszthetik személyiségüket, saját életük, cselekvéseik szakértőivé válnak, és aként is ismerik el őket.

Ilse Mayer, az „EdQ-Dalton” pedagógiai vezetője

Fordította: Gömöryné Mészey Zsuzsa
EdQ” projekt szakértő

Literatur:

Susanne Popp, Der Daltonplan in Theorie und Praxis. Ein aktuelles reformpädagogisches Werk zur Förderung selbstständigen Lernens in der Sekundarstufe, Studienverlag Innsbruck, 1999